

ИЖТИМОЙ ҲИМОЯ ЯГОНА РЕЕСТРИ, ҚЎШИЛГАН ҚИЙМАТ СОЛИҒИНИ БЮДЖЕТДАН ҚАЙТАРИШ

Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич

*Ўзбекистон Республикаси Солиқ қўмитаси
хузуридаги Фискал институти “Солиқлар
ва солиққа тортиш” кафедраси доценти, PhD.*

ТЕЛ: 90-644-74-77

Аннотация: Ушбу мақолада 2020-2023 йилларда қўшилган қиймат солиғини такомиллаштириш бўйича Ўзбекистонда амалга оширилаган ислохотларнинг самарадорлиги, товарлар (хизматлар) нархини шакллантиришда автоматлаштирилган тизимни қўшилган қиймат солиғининг таъсири, қўшилган қиймат солиғи бўйича занжирнинг ўзаро номуносиблиги ва солиқ режими такомиллаштирилиши кўриб чиқилган.

Калит сўзлар: қўшилган қиймат солиғини такомиллаштириш, товарлар (хизматлар) нархига таъсир, занжирнинг номуносиблиги.

Abstract: This article discusses the effectiveness of reforms in Uzbekistan to improve the value added tax in 2020-2023, the impact of value added tax on the pricing of goods (services), the imbalance of the value added tax chain and the improvement of the tax regime.

Keywords: improvement of value added tax, impact on the price of goods (services), chain imbalance.

Кириш

Қўшилган қиймат - бу иқтисодий моҳиятига кўра сотилган товарлар, бажарилган ишлар ва кўрсатилган хизматлар қиймати билан ишлаб чиқариш жараёнида истеъмол қилинган товарлар, хом ашё ва хизматлар қиймати ўртасидаги фарқнинг ифодасидир. Табиийки, ишлаб чиқариш жараёнида, кейинчалик эса меҳнат тақсимоли натижасида маълум маҳсулот ишлаб чиқариш ва муомалалар жараёнида бир неча босқичдан ўтади, токи у бозорга чиқарилгунга қадар бу босқичларнинг ҳар бирида қўшимча қиймат яратилади.

Қўшилган қиймат солиғи жаҳон амалиётида нисбатан янги солиқ ҳисобланади. У илк бор Францияда XX асрнинг 50-йиллари ўрталарида жорий этилган ва кейинчалик иқтисодий тараққиётнинг турли босқичларида дунёнинг турли бурчакларида кўплаб мамлакатларда билвосита солиққа тортишнинг асосий шаклига айланган.

қўшилган қиймат солиғи бўйин товлаш қийин бўлган истеъмолни солиққа тортишдаги бюджетга барқарор ва кафолатли маблағлар оқимини таъминовчи кучли фискал инструментга айланди. Шу билан бирга қўшилган қиймат солиғи мамлакатларда бозор иқтисодиётини солиқлар воситасида тартибга солиш тизимида муҳим тактик восита сифатида ҳам қўлланилади.

Асосий қисм

2023 йил 1 майдан бошлаб “Ижтимоий ҳимоя ягона реестри”га киритилган жисмоний шахслар чакана савдо объектларидан айрим товарларни сотиб олганда харид суммасидан 1% миқдордаги кешбэк ўрнига, 12% миқдорда тўланган ҚҚС суммаси қайтарилади.

ҚҚС қайтариб бериладиган товарлар рўйхати:

қўй гўшти;

парранда гўшти;

мол гўшти;

тухум;

ўсимлик ёғи.

ҚҚСни қайтариб олиш учун “Ижтимоий ҳимоя ягона реестри”га киритилган истеъмолчи “Soliq” мобиль иловасини юклаб олиб, FACE ID орқали рўйхатдан ўтиши ҳамда иловада харид чекининг QR-кодини сканер қилиши лозим.

ҚҚСни қайтаришда:

сотиб олинган товар ҚҚС қайтариладиган товарлар рўйхатига киритилганлиги;

харидор “Ижтимоий ҳимоя ягона реестри”га киритилганлиги;

тадбиркор ҚҚС тўловчиси сифатида рўйхатдан ўтганлиги инобатга олинади.

Агар реестрга киритилган истеъмолчи:

ҚҚС қайтариладиган товарлар билан бирга бошқа турдаги товарларни харид қилиб чекни рўйхатдан ўтказса, ҚҚС қайтариладиган товарлар учун 12%, бошқа турдаги товарлар учун 1% кешбэка эга бўлади;

ҚҚС тўловчиси бўлмаган тадбиркорлик субъектидан ҚҚС қайтариладиган товарлар сотиб олса, унга 1% кешбэк қайтарилади.

ҚҚС суммаси чек рўйхатдан ўтказилган ойдан кейин ойнанинг 25 санасидан сўнг “Soliq” мобиль иловаси орқали тўлаб берилади.

Хулосалар

•ҳар хил уюшма ва ассоциациялар таркибига кирган ташкилотлар учун қўшилганқиймат солиғи бўйича имтиёзларни қайта кўриб чиқиш;

•Қўшилган қиймат солиғни қайтариш тизимини такомиллаштириб, инсон омилини камайтиришга эътибор қаратиш шарт;

•Қўшилган қиймат солиғни қайтариш жараёнида автоматлаштирилган тизимини кенг жорий этиш шарт;

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Abdullaevich, K. M. (2020). Issues to enhance financial literacy on extrabudgetary targeted funds. *International Journal of Research in Social Sciences*, 10(8), 129-135.
2. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Яширин иқтисодиётга қарши курашишда фискаль сиёсат, хорижий тажриба, муаммо ва ечимлар. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 257–265. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3039>
3. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Солиқ маъмурчилигида молиявий технологиялар – хуфиёна иқтисодиётни қисқартириш омили сифатида. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 266–276. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3040>
4. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Қўшилган қиймат солиғини қўллашнинг халқаро амалиётдаги моделлари. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 295–302. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3043>
5. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Хуфиёна иқтисодиёт шароитида фискаль сиёсати ва унинг назарий асослари. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 303–313. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3044>
6. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Божхона тўловларини ундиришда молиявий технологияларини қўллаш амалиётини такомиллаштириш. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 314–324. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3045>
7. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini takomillashtirish va normativ-huquqiy asoslari. *World Scientific research Journal*, 23(2), 344–351. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3048>
8. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2024). Fiskal siyosat bo'yicha xorijiy mamlakatlar tajribasi va uni qo'llash muammolari. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 352–361. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3049>
9. Klichev, B. (2024, февраль 23). Inson kapitalini rivojlantirishda ishchilar harakati tahlili. Ilm-fan taraqqiyotida mintaqaviy iqtisodiyotni rivojlantirish va kambag'allikni qisqartirish, Farg'ona, O'zbekiston. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10901976>
10. Қличев, Б. (2021, май 21). Маҳсулот (иш, хизматлар) га баҳо шакллантириш масалалари. Бухгалтерия ҳисоби ва аудиторлик фаолиятини халқаро стандартлар асосида ташкил этишнинг долзарб масалалари. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10647005>
11. Қличев, Б. (2021, май 21). Ўзбекистонда ишбилармонлик фаоллиги таҳлилини ташкил этиш. Бухгалтерия ҳисоби ва аудиторлик фаолиятини халқаро стандартлар асосида ташкил этишнинг долзарб масалалари. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10646960>
12. Қличев, Б. (2021, май 5). Ишбилармонлик фаоллиги индекси таҳлили. *Biznes-tahlilni rivojlantirishning zamonaviy tendensiyalari va istiqbollari*. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10647021>
13. Қличев, Б. (2022, сентябрь 16). Операцион фаолият таҳлилида харидор танлови асосида маҳсулотга баҳо шакллантириш масалалари. Инновацион ёндашув асосида молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларини жорий этиш. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10647059>
14. Хамидова Сулв Янгибоевна. (2023). Халқаро амалиётда ички аудиторлик текширувларини ўтказиш услугиётини ва ички аудитнинг халқаро стандартларини такомиллаштириш асослари. "XXI ASRDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR, FAN VA TA'LIM TARAQQIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR" nomli respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi, 1(8), 8–22.

15. Хамидова С.Я. (2023). Молиявий ҳисоботларни трансформация қилиш ва параллел усулларда тузишнинг ташқилий жиҳатлари. "Conference on Universal Science Research 2023", 1(8), 18–23.
16. Yuldashev, J. A. (2023). Marketing Principles of Formation of Reserve Funds in the Practice of Commercial Banks. *EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY*, 3(5), 1–6. Retrieved from <https://inovatus.es/index.php/ejbsos/article/view/1650>
17. Юлдашев, Ж. А. (2023). Изучение современного состояния банковских поступлений, формы развития внутрибанковских и межбанковских расчетов. *World scientific research journal*, 12(2), 186-196.
18. Юлдашев, Ж. А. ТИЖОРАТ БАНКЛАРИДА МИЖОЗЛАР БИЛАН МУНОСАБАТЛАР ҲОЛАТИНИ БАҲОЛАШ УСУЛИНИ ТАКОМИЛАШТИРИШ.
19. Yuldashev, J. A. (2022). Mechanisms of Customer Attraction Based on Marketing Strategies in Commercial Banks. *EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY*, 2(10), 25–32. Retrieved from <https://inovatus.es/index.php/ejbsos/article/view/1313>
20. Самадова, Н. Р. (2024). КОРХОНА ИҚТИСОДИЙ САЛОҲИЯТИНИНГ КОМПЛЕКС ТАҲЛИЛИ COMPLEX ANALYSIS OF THE ECONOMIC COMPETENCE OF THE ENTERPRISE. *World scientific research journal*, 23(2), 174-181.
21. Samadova Nargiza Rasulovna. (2023). Ways to Analyze Financial Potential Based on the Balance Sheet. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 4(12), 65-67. Retrieved from <https://cajitm.centralasianstudies.org/index.php/CAJITMF/article/view/661>
22. Маматқулов, А. Х. (2023). Пахтани қайта ишлаш корхоналарида ишлаб чиқариш харажатлари бўйича таннархни ҳисоблаш усуллари тақомиллаштириш. *Gospodarka i Innowacje.*, 41, 142-145.
23. Маматқулов, А. (2017). Совершенствование учета затрат в производственном учете на хлопкоперерабатывающем предприятии. *Экономика и инновационные технологии*, (3), 111–117. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/economics_and_innovative/article/view/9264
24. Rozmatovna, Y. U. (2022). Improvement of Intangible Assets Accounting and Auditing. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 9, 102-104.
25. Klichev Bakhtiyor Pardayevich. (2022). ISSUES OF PRODUCT PRICING IN THE ANALYSIS OF OPERATIONAL. Пандемия шароитида иқтисодиёт, молия ва бошқарувда рақамли трансформация жараёнлари (IV ФОРУМ «ЭКОНОМИКА В МЕНЯЮЩЕМСЯ МИРЕ» 2022 май КАЗАНЬ-ТАШКЕНТ), Казань-Ташкент. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6641015>
26. Qlichev Bahhtiyor Pardayevich. (2023). Xo‘jalik yurituvchi subyektlarda ishlab chiqarishning maksimal hajmi tahlili. *YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT*, 5 (2023), 187–192.
27. Қличев Бахтиёр Пардаевич. (2023). ОПЕРАЦИОН ФАОЛИЯТ ТАҲЛИЛИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ МАСАЛАЛАРИ . *World Scientific Research Journal*, 12(2), 263–271. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2557>
28. Қличев, Б. П. (2022). Маҳсулот сотиш ҳажми таҳлилини тақомиллаштириш масалалари. *Science and Education*, 3(5), 1719-1728.
29. Rozmatova Umida Yuldashevna. (2023). IQTISODIYOTNI TARTIBLASHDA BOZOR MECHANIZMI . *Journal of New Century Innovations*, 30(3), 12–13. Retrieved from <https://newjournal.org/index.php/new/article/view/7342>
30. Nurmanov, U. A. (2022). Budgeting in the management of current assets. *Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities*, 2(1.1 Economical sciences).
31. У.А. Нурманов. (2024). Жорий активларни бошқаришда тизимли ёндашишни тақомиллаштиришнинг муҳимлиги. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 277–286. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3041>

32. Қличев Бахтиёр Пардаевич. (2024). Ишчилар қўнимсизлиги таҳлили. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 287–294. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3042>
33. Yuldasheva, U. A. (2022). THE IMPACT OF THE TAX BURDEN ON THE FINANCIAL ACTIVITIES OF BUSINESS ENTITIES. *ILMIY TADQIQOT VA INNOVATSIYA*, 1(1), 55-63.
34. Yuldasheva Umida Asanaliyevna. (2024). WAYS TO OPTIMIZE THE TAX BURDEN ON ORGANIZATIONS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *American Journal of Business Management, Economics and Banking*, 20, 248–253. Retrieved from <https://www.americanjournal.org/index.php/ajbmeb/article/view/1782>
35. Yuldasheva, U. (2022). IQTISODIYOTNING XALQARO INTEGRATSIYASIDA INVESTITSIYALARNING O'RNI VA AXAMIYATI. INTERNATIONAL CONFERENCE ON LEARNING AND TEACHING, 1(4), 336–345. Retrieved from <https://researchedu.org/index.php/iclt/article/view/2742>
36. Юлдашева, Д. А. (2024). ИНФОРМАЦИОННАЯ ОСНОВА ОЦЕНКИ СОБСТВЕННОГО КАПИТАЛА ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ. *World scientific research journal*, 23(2), 57-66.
37. Yuldasheva D.A. (2023). INFORMATION AND ANALYTICAL BUSINESS ENVIRONMENT AND ITS INTERACTION WITH ACCOUNTING IN THE DIGITAL ECONOMY. *European Journal of Research Development and Sustainability*, 4(1), 9-12. Retrieved from <https://scholarzest.com/index.php/ejrds/article/view/3106>
38. Тулаев, М. С., & Кличев, Б. П. (2022). ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТА КОРПОРАТИВНЫХ ОБЛИГАЦИИ: ОБЯЗАТЕЛЬСТВО ИЛИ КАПИТАЛ. Учет, анализ и аудит: их возможности и направления эволюции, 146-154.
39. Сагдиллаева, З. А. (2024). ФИНАНСОВЫЙ АНАЛИЗ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА. *World scientific research journal*, 23(2), 191-198.
40. Сагдиллаева, З. А. (2024). СОДЕРЖАНИЕ И ПОРЯДОК ПРОВЕДЕНИЯ АНАЛИЗА ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ, СФОРМИРОВАННЫЙ НА ОСНОВЕ МСФО. *World scientific research journal*, 23(2), 437-442.
41. Sardor Umarovich Kholdorov (2022). Investitsion loyihalarini moliyalashtirishda xavflarni baholash va boshqaruv masalalari. "The processes of digital transformation in the economy, finance and management in the context of a pandemic", 6, 916-927 pp.
42. Сардор Умарович Холдоров (2022). Рақамли иқтисодиёт шароитида инвестицион фаолиятини молиялаштириш истиқболлари. "Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси: мақсад, тамойиллар ва ривожланиш истиқболлари", 3, 326-329 б.
43. Абдуллаев Аброр Бозарбоевич. (2023). Корхона солиқ мажбуриятларини самарали бошқаришни таъминлашда солиқ аудитининг роли. *World Scientific Research Journal*, 21(1), 134–142. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2871>
44. Абдуллаев, А. Б. (2019). Совершенствование учета и анализа налогов improvement of accounting and analysis of taxes. ББК 65.052 Б 94, 10.
45. Абдуллаев Аброр Бозарбоевич. (2023). Солиқ таваккалчилигини бошқаришда солиқ аудитининг роли ва вазифалари. *World Scientific Research Journal*, 21(1), 166–175. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2874>
46. Abdullayev, A. B., & Ochilov, O. I. (2021). A new approach to the methodology of tax analysis. *Asian Journal of Research in Business Economics and Management*, 11(9), 19-25.
47. Якубов Улугбек Касимович. (2024). Хўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий-иқтисодий ҳолатини таҳлилида ташқи иқтисодий фаолият кўрсаткичларидан фойдаланиш масалалари. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 428–436. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3055>
48. U. Yakubov, Q. Altıyev, Sh. Maxmudova. (2022). Biznes tahlilda raqamli texnologiyalar. (Darslik). –Т.: "Nihol print", 236 b.

49. Adurahimov, A. Z., & Ergashov, I. O. (2023). Ta'limda texnologiyalarni qo'llash hamda xorijiy tillarni o'rgatish orqali mutaxassislarni malakali kadr sifatida chiqarish islohatlari. *Scientific approach to the modern education system*, 2(18), 62-64.
50. Adurahimov, A. Z., & Ergashov, I. O. (2023). Kichik biznesga qanday yengilliklar beriladi, kimlar 20 mln yoki 30 mln to'lasa soliq hisobotini yuritishi shart emas, 2023 yilgi soliq o'zgarishlari. *ijodkor o'qituvchi*, 3(32), 30-32.
51. Қиличев Ботир Пардаевич. (2024). COVID-19 пандемиясидан кейин туризмни ривожлантириш йўналишлари. *Образование наука и инновационные идеи в мире*, 39(2), 130–134. Retrieved from <https://newjournal.org/index.php/01/article/view/11578/11219>
52. Dusiyarov, S. K. (2021). Issues Of Supporting Activities Of Business Entities Through Improving Tax Administration In Uzbekistan. *Academicia Globe*, 2(11), 51-59.
53. Dusiyarov, S. X. (2023). Stages of entrepreneurship development in uzbekistan and its role in the national economy. *Modern Science and Research*, 2(6), 16-25.
54. Дусияров Ш. (2021). Кичик тадбиркорлик субъектлари молиявий фаолиятига солиқларнинг таъсири таҳлили, *Iqtisodiyot va ta'lim*, 2021, 6, 105-109. <https://cedr.tsue.uz/index.php/journal/article/view/289>.
55. Дусияров, Ш., Чоршанбаев, У., & Муратжанова, Л. (2024). Саноатни модернизациялашда самарали солиқ механизмларидан фойдаланиш йўллари. *Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil*, 2(2), 367-376.
56. Pardayevich, K. B. (2022). ANALYSIS OF PRODUCT PRICING BASED ON PRODUCT PARAMETERS AND CUSTOMER CHOICE. *Journal of new century innovations*, 6(1), 67-79
57. Fayziev, F. (2021). Маҳаллий бюджет даромадларини оширишда мулкрий солиқларнинг аҳамияти. *Архив научных исследований*, 2(1). извлечено от <https://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/305>
58. Файзиёв Фаррух Абдуллахожаевич. (2024). Ўзбекистонда ўзини ўзи банд қилиш: ривожланиш истиқболлари ва солиқ тизимидаги ўрни. *World Scientific Research Journal*, 23(2), 387–402. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3052>
59. Abdullakhojaevich, F. F. (2020). Peculiarities of assessing real estate by market value for the taxation purpose. *International Journal of Research in Social Sciences*, 10(7), 92-100.
60. Файзиёв, Ф. (2020). Солиқ солиш мақсадида кўчмас мулкни бозор қийматида баҳолашнинг ўзига хос хусусиятлари. *Экономика и инновационные технологии*, (1 (2)), 218-227.
61. САГДИЛЛАЕВА, З. А., & ЧОРИЕВ, И. Х. (2016). Проблемы аудита оплаты труда. In *СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ И РЕГУЛИРОВАНИЯ: ПОИСК ОПТИМАЛЬНЫХ РЕШЕНИЙ* (pp. 113-119).
62. Choriev, I., & Mamatqulov, A. (2018). THE EFFECT OF DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS ON SEGMENTAL SEPARATION OF POPULATION. *International Finance and Accounting*, 2018(5), 12.
63. Тулаев Мирзакул Саламович. (2024). РАСЧЕТ РЕНТАБЕЛЬНОСТЬ СОБСТВЕННОГО КАПИТАЛА (ROE) В УЗБЕКИСТАНЕ . *World Scientific Research Journal*, 23(2), 182–190. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3031>
64. Тулаев Мирзакул Саламович. (2024). МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТЛАРНИ КОЭФФИЦЕНТЛАР ЁРДАМИДА ТАҲЛИЛ ҚИЛИШ МАСАЛАЛАРИ . *World Scientific Research Journal*, 23(2), 149–162. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/3028>